Ιάμβλιχος: Ο Αρχιτέκτονας του Θεουργικού Νεοπλατωνισμού

Lyon Leshley + AI

Greek

Ιάμβλιχος: Ο Αρχιτέκτονας του Θεουργικού Νεοπλατωνισμού

by Lyon Leshley + AI

Εντάξει, ας μιλήσουμε για κάποιον που δεν λαμβάνει σχεδόν αρκετή προσοχή στα μαθήματα φιλοσοφίας, αλλά που το αξίζει απολύτως. Ιάμβλιχος Χαλκίδας. Και θέλω να ξεκινήσω τοποθετώντας σας πραγματικά στον κόσμο του, γιατί η κατανόηση του πλαισίου είναι ζωτικής σημασίας για να κατανοήσουμε γιατί η φιλοσοφία του πήρε τη μορφή που είχε.

Γεννήθηκε γύρω στο 242 Κ.Χ. στη Χαλκίδα, που βρίσκεται σε αυτό που σήμερα αποκαλούμε Συρία—τμήμα των ανατολικών επαρχιών της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Αυτό δεν είναι κάποιο τέλμα. Αυτή είναι μια από τις πιο εκλεπτυσμένες πολιτιστικά περιοχές του αρχαίου κόσμου. Ελληνική φιλοσοφία, συριακές θρησκευτικές παραδόσεις, αιγυπτιακές λατρείες μυστηρίου, περσικές επιρροές—όλα αυτά στροβιλίζονται στην πνευματική ατμόσφαιρα.

Και ο Ιάμβλιχος προέρχεται από χρήματα. Όχι μόνο άνετο—αριστοκρατικό. Η οικογένειά του έχει συνδέσεις, πόρους, και το πιο σημαντικό για τους σκοπούς μας, μπορούν να αντέξουν οικονομικά να του προσφέρουν την καλύτερη δυνατή εκπαίδευση. Δεν είναι κάποιος αουτσάιντερ που προσπαθεί να μπει σε φιλοσοφικούς κύκλους. Γεννήθηκε στην ελίτ, με πρόσβαση στα κείμενα, τους δασκάλους, τον ελεύθερο χρόνο που είναι απαραίτητος για σοβαρή φιλοσοφική δουλειά.

Τώρα, ορίστε τι θέλω να κατανοήσετε πραγματικά για τον τρίτο αιώνα Κ.Χ., επειδή είναι άγριος. Πολιτικά, η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία βρίσκεται σε κρίση. Μεταξύ 235 και 284, υπάρχουν περίπου 26 διεκδικητές του αυτοκρατορικού θρόνου. Ο μέσος όρος βασιλείας είναι ίσως δύο χρόνια. Έχετε στρατιωτικά πραξικοπήματα, εμφύλιους πολέμους, εισβολές γερμανικών φυλών στο βορρά και Περσών στα ανατολικά. Η οικονομία πέφτει - τεράστιος πληθωρισμός, υποβάθμιση του νομίσματος. Η πανούκλα σαρώνει πολλές φορές. Οι πόλεις συρρικνώνονται, τα εμπορικά δίκτυα διαταράσσονται.

Με οποιοδήποτε αντικειμενικό μέτρο, αυτή θα πρέπει να είναι μια σκοτεινή εποχή για τη φιλοσοφία. Θα περίμενες ότι η πνευματική ζωή απλώς θα κλείσει, σωστά; Οι άνθρωποι ανησυχούν για την επιβίωση, όχι για τη μεταφυσική.

Αλλά να τι είναι αξιοσημείωτο: αυτή είναι στην πραγματικότητα μια από τις πιο δημιουργικές περιόδους πνευματικά και πνευματικά στην αρχαία ιστορία. Ίσως ακριβώς επειδή οι παλιές βεβαιότητες καταρρέουν, οι άνθρωποι θέτουν θεμελιώδη ερωτήματα. Ποια είναι η φύση της πραγματικότητας; Τι δίνει νόημα στη ζωή; Πώς βρίσκουμε σταθερότητα σε έναν κόσμο χάους; Ποια είναι η σχέση μας με το θείο;

Και διαφορετικά κινήματα προσφέρουν διαφορετικές απαντήσεις. Ο Χριστιανισμός αναπτύσσεται ραγδαία - εξακολουθεί να είναι παράνομος, εξακολουθεί να διώκεται περιοδικά, αλλά εξαπλώνεται σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας. Ο παραδοσιακός παγανισμός προσπαθεί να αμυνθεί, αλλά βρίσκεται όλο και περισσότερο σε άμυνα. Διάφορες θρησκείες μυστηρίου -η λατρεία της Ίσιδας, ο Μιθραϊσμός, τα Ελευσίνια Μυστήρια- προσφέρουν μονοπάτια προς τη σωτηρία μέσω της τελετουργικής μύησης.

Σε αυτόν τον απίστευτα περίπλοκο, πνευματικά πεινασμένο, διανοητικά ένθερμο κόσμο βαδίζει ο Ιάμβλιχος. Και θα προσπαθήσει να κάνει κάτι τολμηρό: να δημιουργήσει ένα φιλοσοφικό σύστημα που μπορεί να ανταγωνιστεί τον Χριστιανισμό, που μπορεί να δώσει στην παραδοσιακή ελληνική θρησκεία πνευματική αξιοπρέπεια, που μπορεί να προσφέρει μια πλήρη πορεία προς τη σωτηρία βασισμένη τόσο στη λογική όσο και στην τελετουργία.

Τώρα, προτού προχωρήσουμε περαιτέρω, πρέπει να καταλάβουμε από πού προέρχεται ο Ιάμβλιχος φιλοσοφικά, γιατί κανείς δεν λειτουργεί στο κενό. Κοιτάξτε αυτήν την πνευματική καταγωγή.

Ο Πλωτίνος—είναι ο ιδρυτής αυτού που ονομάζουμε Νεοπλατωνισμό, αν και δεν θα το έλεγε έτσι. Εργάζεται στα μέσα του τρίτου αιώνα, πεθαίνει το 270 μ.Χ. Και ο Πλωτίνος δημιουργεί αυτή τη λαμπρή σύνθεση της φιλοσοφίας του Πλάτωνα με την αριστοτελική λογική και τη στωική ηθική, όλα προσανατολισμένα προς τη μυστικιστική ένωση με το Ένα, την απόλυτη πηγή της πραγματικότητας.

Ο Πλωτίνος έχει μαθητές, αλλά ο πιο σημαντικός είναι ο Πορφύριος. Τώρα, ο Πορφύριος είναι συναρπαστικός από μόνος του. Είναι αυτός που

επεξεργάζεται τα γραπτά του Πλωτίνου στο κείμενο που γνωρίζουμε ως Enneads - κυριολεκτικά «The Nine», επειδή τα οργάνωσε σε έξι ομάδες των εννέα πραγματειών. Χωρίς τον Πορφύριο, μπορεί να μην είχαμε καθόλου το έργο του Πλωτίνου.

Αλλά ο Πορφύριος αναπτύσσει επίσης τη φιλοσοφία του Πλωτίνου προς τις δικές του κατευθύνσεις. Γράφει για τη λογική, για την ηθική, για τη χορτοφαγία, για τη φιλοσοφία της θρησκείας. Προσπαθεί να συστηματοποιήσει τον νεοπλατωνισμό, να τον κάνει πιο αυστηρό, να τον υπερασπιστεί ενάντια στους χριστιανούς κριτικούς.

Και ο μαθητής του Πορφύριου; Αυτός είναι ο Ιάμβλιχος. Είμαστε λοιπόν τρεις γενιές βαθιά σε αυτή την παράδοση. Ο Ιάμβλιχος δεν εφευρίσκει τον νεοπλατωνισμό από την αρχή - κληρονομεί ένα εξελιγμένο φιλοσοφικό σύστημα που έχει ήδη αναπτυχθεί εδώ και δεκαετίες.

Αλλά εδώ είναι που γίνεται ενδιαφέρον. Αυτή η φράση στη διαφάνεια - «δεύτερος ιδρυτής του νεοπλατωνισμού» - δεν είναι απλώς ένας τιμητικός τίτλος. Αυτό που σημαίνει είναι ότι ο Ιάμβλιχος μεταμορφώνει την παράδοση τόσο θεμελιωδώς, που όλα μετά από αυτόν μοιάζουν διαφορετικά από όλα πριν από αυτόν.

Σκεφτείτε το ως εξής: Ο Πλωτίνος είναι σαν τον αρχιτέκτονα που σχεδιάζει ένα όμορφο σπίτι με βάση τα σχέδια του Πλάτωνα. Ο Πορφύριος είναι σαν τον εργολάβο που το κατασκευάζει και φροντίζει να είναι όλα δομικά καλά. Αλλά ο Ιάμβλιχος; Κοιτάζει αυτό το σπίτι και λέει: "Αυτή είναι μια καλή αρχή, αλλά πρέπει να προσθέσουμε ολόκληρα νέα φτερά. Πρέπει να επανασχεδιάζουμε το θεμέλιο. Πρέπει να αλλάξουμε αυτό που πραγματικά εξυπηρετεί αυτό το κτίριο."

Και αυτό έχει σημασία γιατί μετά τον Ιάμβλιχο κάθε μεγάλος νεοπλατωνικός εργάζεται στη σκιά του. Ο Πρόκλος, ο οποίος έρχεται έναν αιώνα αργότερα και γράφει την πιο συστηματική έκθεση του Νεοπλατωνισμού που δημιουργήθηκε ποτέ - ακολουθεί ρητά την προσέγγιση του Ιάμβλιχου. Οι τελευταίοι επικεφαλής της Πλατωνικής

Ακαδημίας στην Αθήνα πριν κλείσει το 529 Κ.Χ.—Δαμάσκιος, Σιμπλίκιος—είναι όλοι Ιαμβλιχαίοι.

Έτσι, όταν μελετάμε τον Ιάμβλιχο, δεν μελετάμε μόνο τις ιδέες ενός φιλοσόφου. Μελετάμε τη μορφή που πήρε ο Νεοπλατωνισμός τους δύο τελευταίους αιώνες του ως ζωντανή φιλοσοφική σχολή.

Τώρα, ένα ακόμη κομμάτι του πλαισίου πριν βουτήξουμε στην ίδια τη φιλοσοφία. Ο Ιάμβλιχος είναι ενεργός μέχρι περίπου το 325 Κ.Χ. Επιτρέψτε μου να σας πω τι συμβαίνει το 325: η Σύνοδος της Νίκαιας. Αυτή είναι η πρώτη Οικουμενική Σύνοδος της Χριστιανικής Εκκλησίας, που συγκαλείται από τον Αυτοκράτορα Κωνσταντίνο, όπου σφυρηλατούν το Σύμβολο της Νίκαιας και καθιερώνουν τη χριστιανική ορθοδοξία.

Ο Κωνσταντίνος είχε ασπαστεί τον Χριστιανισμό το 312 μ.Χ. Μέχρι να πεθάνει ο Ιάμβλιχος, ο Χριστιανισμός είναι σε καλό δρόμο να γίνει η επίσημη θρησκεία της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Ο παλιός παγανιστικός κόσμος πεθαίνει.

Και ο Ιάμβλιχος το ξέρει αυτό. Το παρακολουθεί να συμβαίνει. Και η απάντησή του είναι συναρπαστική—δεν υπερασπίζεται απλώς την παραδοσιακή θρησκεία με το σκεπτικό ότι «αυτό έκαναν οι πρόγονοί μας». Αντίθετα, δημιουργεί αυτό το απίστευτα εξελιγμένο φιλοσοφικό και θεολογικό σύστημα που προσπαθεί να δείξει ότι η παραδοσιακή ελληνική θρησκεία, σωστά κατανοητή, είναι πνευματικά ανώτερη από τον χριστιανισμό.

Προφανώς χάνει τη μάχη. Αλλά το γεγονός ότι το πολέμησε με τη φιλοσοφία και όχι απλώς με την παράδοση - αυτό είναι σημαντικό. Προσπαθεί να συναντήσει τον Χριστιανισμό σε πνευματικούς λόγους, για να δείξει ότι μπορείς να έχεις και φιλοσοφική αυστηρότητα και θρησκευτική αφοσίωση, τόσο λογική όσο και τελετουργία.

Εντάξει, τώρα ξέρουμε ποιος ήταν ο Ιάμβλιχος, πότε έζησε και ποια πνευματική παράδοση κληρονόμησε. Αλλά εδώ είναι το πραγματικό ερώτημα: Τι έκανε στην πραγματικότητα με αυτήν την κληρονομιά; Τι τον κάνει επαναστάτη;

Για να το καταλάβουμε αυτό, πρέπει να δούμε τι κληρονόμησε από τον Πλωτίνο — και μετά να τον παρακολουθήσουμε να το κριτικάρει συστηματικά και να το ξαναφτιάχνει σε κάτι νέο.

Από τον Πλωτίνο στον Ιάμβλιχο

Πλωτίνος - Ο Μυστικός Διανοούμενος

Προτού μπορέσουμε να εκτιμήσουμε τι κάνει τον Ιάμβλιχο επαναστάτη, πρέπει να κατανοήσουμε πραγματικά τη φιλοσοφία του Πλωτίνου. Και εννοώ ότι το καταλαβαίνω πραγματικά, όχι απλώς ένα επιφανειακό σκίτσο. Επειδή το σύστημα του Πλωτίνου είναι όμορφο, κομψό και από πολλές απόψεις βαθιά ελκυστικό. Πρέπει να νιώσετε την έλξη του για να καταλάβετε γιατί ο Ιάμβλιχος ένιωθε υποχρεωμένος να το σκίσει και να το ξαναχτίσει.

Ας ξεκινήσουμε λοιπόν από την κορυφή — κυριολεκτικά. Για τον Πλωτίνο όλα ξεκινούν από το Ένα. Όχι «ένα» ένα, όχι το νούμερο ένα, αλλά το Ένα— η απόλυτη, υπερβατική πηγή όλης της πραγματικότητας. Και να τι είναι αυτό που προκαλεί το μυαλό του One: είναι πέρα από τα πάντα. Πέρα από το είναι, πέρα από τη σκέψη, πέρα από τη γλώσσα, πέρα από την κατανόηση.

Σκεφτείτε το για ένα δευτερόλεπτο. Αν πείτε «το Ένα υπάρχει», έχετε ήδη μπερδέψει, γιατί η ύπαρξη είναι ένας περιορισμός – τα πράγματα που υπάρχουν ορίζονται από αυτό που είναι, πράγμα που σημαίνει ότι δεν είναι άλλα πράγματα. Αλλά το Ένα είναι απεριόριστο, άπειρο, απόλυτο. Δεν μπορεί να οριστεί γιατί ο ορισμός είναι περιορισμός.

Αν πείτε «ο Ένας είναι καλός», τα έχετε μπερδέψει ξανά, γιατί τώρα του αποδίδετε μια ιδιότητα και οι ιδιότητες είναι περιορισμοί. Το Ένα δεν είναι καλό όπως ένα άτομο είναι καλό ή μια πράξη είναι καλή. Είναι πέρα από την καλοσύνη - είναι η ίδια η πηγή της καλοσύνης.

Πώς μπορούμε λοιπόν να μιλήσουμε για αυτό καθόλου; Ο Πλωτίνος λέει ότι μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε μόνο αρνητική θεολογία - λέγοντας αυτό που δεν είναι. Ή μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε μεταφορές, γνωρίζοντας

ότι είναι ανεπαρκείς. Το Ένα είναι σαν τον ήλιο - ακτινοβολεί φως χωρίς να μειώνεται. Είναι σαν ένα σιντριβάνι που ξεχειλίζει - παράγει τα πάντα χωρίς να χάσει τίποτα.

Τώρα, από το Ένα προέρχεται η πρώτη προέλευση: η Διάνοια, ή Νους στα ελληνικά. Αυτή είναι η ίδια η καθαρή σκέψη. Είναι το βασίλειο των Πλατωνικών Μορφών—Η ίδια η Ομορφιά, η ίδια η Δικαιοσύνη, τα τέλεια αρχέτυπα των πάντων στον υλικό κόσμο. Η Διάνοια εξακολουθεί να είναι ενοποιημένη, αλλά δεν είναι απολύτως απλή όπως η Μία. Έχει πολλαπλότητα—περιέχει όλες τις Μορφές ως ξεχωριστές αλλά αλληλένδετες πραγματικότητες.

Και εδώ είναι κάτι κρίσιμο: για τον Πλωτίνο, η Διάνοια δεν προέρχεται από τον Ένα από επιλογή ή απόφαση. Ο Ένας δεν σκέφτεται «Θα δημιουργήσω τη Διάνοια τώρα». Αυτό θα έκανε τον Ένα σκεπτόμενο ον, που θα τον περιόριζε. Αντίθετα, η εκπόρευση είναι απαραίτητη και αιώνια. Είναι σαν το πώς το φως ακτινοβολεί αναγκαστικά από τον ήλιο. Το Ένα, από τη φύση του ως απείρως παραγωγικό, ξεχειλίζει στη Διάνοια.

Από τη Διάνοια εκπορεύεται η Ψυχή—η Παγκόσμια Ψυχή, που είναι η αρχή της ζωής και της κίνησης. Η Ψυχή είναι λιγότερο ενοποιημένη από τη Διάνοια. Είναι στραμμένο τόσο προς τα πάνω προς τη Διάνοια (στοχαζόμενη τις Μορφές) όσο και προς τα κάτω προς την ύλη (δίνοντας ζωή και τάξη στον φυσικό κόσμο). Οι μεμονωμένες ψυχές - η ψυχή σου, η ψυχή μου - είναι σαν τις ακτίνες αυτής της Παγκόσμιας Ψυχής.

Και τέλος, στο κάτω μέρος της αλυσίδας, έχετε την ύλη—δεν δημιουργήθηκε πραγματικά από την Ψυχή, αλλά περισσότερο σαν την τελική εξασθένιση του φωτός, το σημείο όπου η εκπομπή από το Ένα γίνεται τόσο αδύναμη που δεν είναι σχεδόν τίποτα. Η ύλη είναι η στέρηση, η απουσία, το όριο της ύπαρξης.

Εδώ είναι η ανθρώπινη κατάσταση σύμφωνα με τον Πλωτίνο, και εδώ είναι που γίνεται πολύ ενδιαφέρον. Είμαστε ψυχές που έχουν κατέβει σε σώματα. Αλλά - και αυτό είναι απολύτως κρίσιμο για την κατανόηση του Πλωτίνου - η κάθοδός μας δεν είναι πλήρης. Το ανώτερο μέρος της ψυχής

μας, το μέρος που ατενίζει τις Μορφές, δεν κατεβαίνει ποτέ στην πραγματικότητα. Παραμένει εκεί ψηλά στο νοητό βασίλειο, αιώνια στοχαζόμενη, αιώνια ενωμένη με τη Διάνοια.

Έτσι αυτή τη στιγμή, ακόμα κι όταν κάθεστε εδώ και ακούτε αυτή τη διάλεξη, υπάρχει ένα μέρος σας που βρίσκεται εκεί ψηλά και συλλογίζεται αιώνιες αλήθειες. Μόλις το ξέχασες. Είστε τόσο ταυτισμένοι με το σώμα σας, τα συναισθήματά σας, τις αισθητηριακές σας εμπειρίες, που έχετε χάσει την επαφή με τον πραγματικό σας εαυτό.

Ποια είναι η λύση; Φιλοσοφία. Ενατένιση. Γυρίζοντας προς τα μέσα. Πρέπει να απομακρυνθείτε από τις σωματικές ανησυχίες, να εξαγνίσετε τη σκέψη σας, να μελετήσετε μαθηματικά και διαλεκτική, να συλλογιστείτε τις Μορφές. Σταδιακά, μέσω της πνευματικής πειθαρχίας, ανεβαίνεις πίσω στην αλυσίδα της ύπαρξης. Πρώτα πετυχαίνεις την ηθική αρετή, που φέρνει τάξη στην ψυχή. Έπειτα εξασκείς τον διανοητικό στοχασμό, που ενώνει την ψυχή με τη Διάνοια. Και σε σπάνιες, μυστικιστικές στιγμές - ο Πλωτίνος ισχυρίζεται ότι το έχει βιώσει τέσσερις φορές στη ζωή του - μπορεί να πετύχετε ακόμη και την ένωση με το Ένα.

Είναι ένας πνευματικός δρόμος. Δεν χρειάζεστε ναούς, δεν χρειάζεστε ιερείς, δεν χρειάζεστε τελετουργίες. Μόνο εσύ, το μυαλό σου και ο κόσμος. Η φιλοσοφία είναι η μόνη σκάλα που χρειάζεσαι για να ανέβεις πίσω στο θείο.

Και πρέπει να πω, υπάρχει κάτι βαθιά ελκυστικό σε αυτό. Ενδυναμώνει - δεν εξαρτάστε από εξωτερικές αρχές. Είναι λογικό — σέβεται την ανθρώπινη νοημοσύνη και την ικανότητά μας να κατανοούμε την πραγματικότητα. Είναι αισιόδοξο - λέει ότι δεν πέσαμε ποτέ, απλώς ξεχάσαμε ποιοι είμαστε.

Όμορφο σύστημα, σωστά; Κομψός. Πνευματικά ικανοποιητικό. Φιλοσοφικά αυστηρός.

Ο Ιάμβλιχος θεώρησε ότι ήταν επικίνδυνα λάθος.

Ιάμβλιχος — Ο Συστηματικός Θεολόγος

Τώρα, όταν λέω ότι ο Ιάμβλιχος πίστευε ότι ο Πλωτίνος έκανε λάθος, δεν εννοώ ότι απέρριψε εντελώς τον νεοπλατωνισμό. Εξακολουθεί να εργάζεται εντός του νεοπλατωνικού πλαισίου - εκπομπή από το Ένα, την αλυσίδα της ύπαρξης, την επιστροφή της ψυχής στην πηγή της. Αλλά πιστεύει ότι ο Πλωτίνος έκανε κάποια θεμελιώδη λάθη και αυτά τα λάθη έχουν σοβαρές συνέπειες.

Ας ξεκινήσουμε με το μεγάλο: αυτή η ιδέα ότι μέρος της ψυχής μας παραμένει άφαντο, ατενίζοντας αιώνια το θείο. Ο Ιάμβλιχος λέει όχι. Απολύτως όχι. Όταν η ψυχή κατεβαίνει σε ένα σώμα, κατεβαίνει πραγματικά. Όλα αυτά. Δεν υπάρχει ανώτερο μέρος που να μένει ανέγγιχτο από την ύλη.

Γιατί έχει σημασία αυτό; Γιατί αν ο Πλωτίνος έχει δίκιο, τότε η κατάστασή μας δεν είναι και τόσο άσχημη. Δεν είμαστε πραγματικά πεσμένοι - απλώς ξεχάσαμε προσωρινά τη θεϊκή μας φύση. Μπορούμε να ξυπνήσουμε τον εαυτό μας μέσα από τη φιλοσοφία.

Αλλά αν ο Ιάμβλιχος έχει δίκιο, τότε έχουμε σοβαρό πρόβλημα. Είμαστε πραγματικά μπλεγμένοι στην ύλη, πραγματικά μπερδεμένοι, πραγματικά χωρισμένοι από το θείο. Αυτό δεν είναι απλώς ένα γνωστικό σφάλμα που μπορούμε να διορθώσουμε σκεπτόμενοι περισσότερο. Αυτή είναι μια πραγματική μεταφυσική κρίση.

Και εδώ είναι που ο Ιάμβλιχος κάνει τη δεύτερη σημαντική κριτική του: Μπορεί πραγματικά ο καθαρός διανοητικός στοχασμός να μας σώσει; Αν είμαστε πραγματικά τόσο μπερδεμένοι όσο είμαστε στην πραγματικότητα -αν οι ψυχές μας είναι γνήσια ενσωματωμένες στην ύλη, θολωμένη από σωματικά πάθη, ξεχνώντας την προέλευσή τους- μπορούμε πραγματικά να τραβήξουμε τους εαυτούς μας από τα δικά μας πνευματικά λουριά;

Ο Ιάμβλιχος λέει όχι. Σκεφτείτε το πρακτικά. Αν πνίγεσαι, μπορείς να σώσεις τον εαυτό σου σκεπτόμενος μόνο το κολύμπι; Εάν είστε άρρωστοι, μπορείτε να θεραπεύσετε τον εαυτό σας μόνο με το να σκεφτείτε την υγεία; Κάποια στιγμή χρειάζεσαι εξωτερική βοήθεια. Χρειάζεσαι κάποιον να σου ρίξει ένα σκοινί. Χρειάζεσαι φάρμακο.

Το ίδιο και η σωτηρία της ψυχής. Χρειαζόμαστε βοήθεια από ψηλά. Χρειαζόμαστε τους θεούς να μας πλησιάσουν, γιατί δεν μπορούμε να τους φτάσουμε μόνοι μας. Η φιλοσοφία είναι απαραίτητη—πρέπει να καταλάβεις τι κάνεις και γιατί—αλλά δεν αρκεί. Χρειάζεστε επίσης τη θεία χάρη, τη θεία παρέμβαση, τη θεϊκή δύναμη που λειτουργεί στη ζωή σας.

Αυτή είναι μια τεράστια μετατόπιση. Για τον Πλωτίνο, ο φιλόσοφος είναι ουσιαστικά αυτάρκης στο πνευματικό τους ταξίδι. Για τον Ιάμβλιχο χρειαζόμαστε οπωσδήποτε τη βοήθεια των θεών. Και αυτό σημαίνει ότι χρειαζόμαστε τρόπους να επικοινωνήσουμε με τους θεούς, να τους επικαλεστούμε, να δημιουργήσουμε συνθήκες όπου μπορούν να δράσουν στη ζωή μας. Χρειαζόμαστε τελετουργία. Χρειαζόμαστε θεουργία.

Αλλά πριν φτάσουμε στη Θεουργία, υπάρχει μια τρίτη σημαντική κριτική που κάνει ο Ιάμβλιχος στον Πλωτίνο: ο κόσμος είναι πολύ πιο περίπλοκος από ό,τι περιέγραψε ο Πλωτίνος.

Ο Πλωτίνος σας δίνει τρία κύρια επίπεδα: το Ένα, τη Διάνοια, την Ψυχή. Καθαρός. Απλός. Κομψός.

Ο Ιάμβλιχος το κοιτάζει αυτό και σκέφτεται: Πώς είναι δυνατόν αυτό να είναι σωστό; Δείτε όλες τις θρησκευτικές παραδόσεις γύρω μας. Οι Έλληνες λατρεύουν δεκάδες θεούς - Δία, Απόλλωνα, Αθηνά, Διόνυσο και συνέχεια. Οι Αιγύπτιοι έχουν το πάνθεόν τους. Οι Χαλδαίοι έχουν τη θεολογία τους. Όλοι αυτοί οι θεοί είναι απλά φτιαγμένοι; Είναι απλώς ποιητικά ονόματα για φιλοσοφικές αφαιρέσεις;

Ο Ιάμβλιχος λέει όχι. Αυτοί οι θεοί είναι πραγματικοί. Είναι πραγματικά θεϊκά όντα που λειτουργούν σε διαφορετικά επίπεδα της κοσμικής ιεραρχίας. Και αν είναι αληθινά, τότε το σύμπαν πρέπει να είναι αρκετά περίπλοκο για να τα χωρέσει όλα.

Έτσι ο Ιάμβλιχος ξεκινά αυτό το τεράστιο εγχείρημα συστηματοποίησης. Θα χαρτογραφήσει ολόκληρο το θεϊκό βασίλειο με σχολαστική λεπτομέρεια. Θα δείξει ακριβώς πόσα επίπεδα υπάρχουν, τι είδη όντων υπάρχουν σε κάθε επίπεδο, πώς σχετίζονται μεταξύ τους, πώς μεσολαβούν μεταξύ του Ένα και του υλικού κόσμου.

Εκεί που ο Πλωτίνος σου δίνει τρία επίπεδα, ο Ιάμβλιχος σου δίνει δεκάδες. Πολλαπλασιάζει οντότητες, δημιουργεί περίτεχνες ιεραρχίες, αναπτύσσει περίπλοκες ταξινομήσεις. Είναι σχεδόν μπαρόκ στην πολυπλοκότητά του.

Και αυτό δεν είναι μόνο διανοητική επίδειξη. Ο Ιάμβλιχος πιστεύει ότι αυτή η πολυπλοκότητα είναι απαραίτητη. Το χάσμα ανάμεσα στο Ένα -απόλυτο, άπειρο, υπερβατικό-και ύλη-περιορισμένο, πεπερασμένο, ελάχιστα πραγματικό- είναι τόσο τεράστιο που χρειάζεστε όλα αυτά τα ενδιάμεσα επίπεδα για να το γεφυρώσετε. Κάθε επίπεδο μεσολαβεί μεταξύ αυτού που βρίσκεται πάνω και κάτω από αυτό. Κάθε επίπεδο κάνει ολόκληρο το σύστημα να λειτουργεί.

Επιπλέον, αν πρόκειται να εξασκηθείτε στη θεουργία - εάν πρόκειται να επικαλεστείτε τους θεούς - πρέπει να γνωρίζετε ποιους θεούς να επικαλεστείτε για ποιους σκοπούς. Πρέπει να κατανοήσετε την κοσμική ιεραρχία για να μπορέσετε να εργαστείτε σωστά μαζί της. Χρειάζεστε έναν λεπτομερή χάρτη του θεϊκού βασιλείου.

Έτσι ο Ιάμβλιχος δημιουργεί ένα. Και είναι αυτός ο χάρτης, αυτή η περίτεχνη κοσμική αρχιτεκτονική, που γίνεται το θεμέλιο για όλο τον μεταγενέστερο Νεοπλατωνισμό.

Επιτρέψτε μου να σας δώσω ένα συγκεκριμένο παράδειγμα για το πώς λειτουργεί αυτό. Πείτε ότι είστε μια ψυχή που προσπαθεί να ανέβει πίσω στο Ένα. Στο σύστημα του Πλωτίνου, βασικά σκέφτεσαι την πορεία σου προς τα πάνω – μελετάς τη φιλοσοφία, εξαγνίζεις τη σκέψη σου, επιτυγχάνεις ένωση με τη Διάνοια, ίσως αγγίζεις το Ένα.

Στο σύστημα του Ιάμβλιχου, δεν μπορείτε απλώς να πηδήξετε από εδώ ως εκεί. Πρέπει να πηγαίνετε επίπεδο προς επίπεδο, και σε κάθε επίπεδο, χρειάζεστε βοήθεια από τα όντα που φυσικά κατοικούν σε αυτό το επίπεδο. Έτσι, μπορείτε να επικαλεστείτε ορισμένους ήρωες για να σας βοηθήσουν να εξαγνίσετε την κατώτερη ψυχή σας. Στη συνέχεια, επικαλείστε ορισμένους δαίμονες για να βοηθήσετε στην εξύψωση της πνευματικής σας ψυχής. Στη συνέχεια, ορισμένοι άγγελοι θα σας βοηθήσουν να

προσεγγίσετε το θεϊκό βασίλειο. Τότε ορισμένοι θεοί θα διευκολύνουν πραγματικά την ένωση με τις ανώτερες αρχές.

Δεν είναι πια ένα σόλο ταξίδι. Είναι μια κοινή προσπάθεια που περιλαμβάνει ολόκληρη την κοσμική ιεραρχία. Δεν είστε μόνοι - είστε περιτριγυρισμένοι από θεϊκούς βοηθούς σε κάθε επίπεδο, αν ξέρετε πώς να επικοινωνήσετε μαζί τους.

Και αυτό μας φέρνει στην καρδιά της καινοτομίας του Ιάμβλιχου: Πώς ακριβώς επικοινωνείτε με αυτά τα θεϊκά όντα; Πώς λαμβάνετε τη βοήθειά τους; Η απάντηση είναι η θεουργία — και πρέπει να το καταλάβουμε σε βάθος, γιατί είναι το πιο χαρακτηριστικό και αμφιλεγόμενο μέρος της φιλοσοφίας του Ιάμβλιχου.

Ο Ιεραρχικός Κόσμος

Η Θεία Αρχιτεκτονική

Εντάξει, τώρα θα χτίσουμε τον Κόσμο του Ιάμβλιχου από τη βάση. Και θέλω να δώσετε πραγματικά προσοχή εδώ, γιατί αυτό είναι περίπλοκο και κάθε κομμάτι έχει σημασία. Αυτό δεν είναι απλώς μια αφηρημένη μεταφυσική - αυτή είναι η ίδια η αρχιτεκτονική της πραγματικότητας, σύμφωνα με τον Ιάμβλιχο.

Στην ίδια τη σύνοδο κορυφής, έχουμε το Ένα. Καμία διαφωνία με τον Πλωτίνο εκεί. Το Ένα είναι απολύτως υπερβατικό, πέρα από το είναι, πέρα από τη σκέψη, η πηγή των πάντων. Δεν μπορείτε να πείτε τίποτα θετικό για αυτό. Είναι η απόλυτη αρχή που θεμελιώνει όλα τα άλλα.

Αλλά αμέσως -και εδώ είναι που ο Ιάμβλιχος αρχίζει να αποκλίνει- πρέπει να ρωτήσουμε: Πώς προκύπτει κάτι από το Ένα; Ο Πλωτίνος λέει ότι απλώς εκπέμπεται αναγκαστικά, όπως το φως από τον ήλιο. Αλλά ο Ιάμβλιχος πιστεύει ότι χρειαζόμαστε ενδιάμεσες αρχές για να το εξηγήσουμε αυτό.

Φέρνει λοιπόν πυθαγόρειες έννοιες: Όριο και Απεριόριστο. Αυτές δεν είναι απλώς αφηρημένες ιδέες - είναι πραγματικές μεταφυσικές αρχές. Το Απεριόριστο είναι καθαρή δυνατότητα, άπειρη δυνατότητα, άμορφη δύναμη. Όριο είναι αυτό που δίνει ορισμό, δομή, μορφή, προσδιορισμό.

Και όλη η πραγματικότητα είναι η αλληλεπίδραση μεταξύ αυτών των δύο αρχών.

Σκεφτείτε το ως εξής: Το Απεριόριστο είναι σαν τον άπειρο πηλό—άμορφο, άμορφο, καθαρό δυναμικό. Το όριο είναι σαν τα χέρια του γλύπτη - δίνουν σχήμα, δημιουργούν ορισμό, παράγουν πραγματικά πράγματα. Χρειάζεσαι και τα δύο. Το Pure Unlimited θα ήταν απλώς χάος, άμορφη δυνατότητα. Το Pure Limit θα ήταν κενή μορφή χωρίς τίποτα να διαμορφωθεί. Πραγματικότητα είναι αυτό που συμβαίνει όταν το Limit ενεργεί στο Unlimited.

Τώρα, αυτές οι αρχές κατά κάποιο τρόπο μεσολαβούν μεταξύ του Ένα και του επόμενου επιπέδου, που είναι το βασίλειο της Διάνοιας. Αλλά εδώ είναι που γίνεται περίπλοκο. Ο Πλωτίνος έχει μια Νόηση που περιέχει όλες τις Μορφές. Ο Ιάμβλιχος λέει όχι — το ίδιο το βασίλειο της Διάνοιας έχει πολλαπλά επίπεδα.

Πρώτον, υπάρχει το καθαρά κατανοητό βασίλειο - αυτό είναι οι Μορφές στην πιο υπερβατική κατάστασή τους, πιο κοντά στο Ένα. Αυτές είναι οι Μορφές όπως υπάρχουν από μόνες τους, στην πιο αγνή ενότητά τους.

Έπειτα, υπάρχει το διανοητικό βασίλειο—αυτές είναι οι Μορφές όπως τις θεωρεί ενεργά η θεία Διάνοια. Εδώ έχουν περισσότερη διαφοροποίηση, περισσότερη πολλαπλότητα.

Έπειτα, υπάρχει το νοητό και διανοητικό βασίλειο - ένα είδος ενδιάμεσης ζώνης όπου οι Μορφές υπάρχουν τόσο στην καθαρή ενότητά τους όσο και στη διαφοροποιημένη πολλαπλότητα τους.

Γιατί όλες αυτές οι διακρίσεις; Γιατί ο Ιάμβλιχος προσπαθεί να εξηγήσει πώς φτάνεις από την απόλυτη ενότητα (το Ένα) στην πολλαπλότητα που βλέπουμε στον κόσμο. Δεν μπορείτε απλώς να μεταπηδήσετε από ένα σε πολλά. Χρειάζεστε σταδιακά στάδια αύξησης της διαφοροποίησης.

Και σε καθένα από αυτά τα επίπεδα Διάνοιας, υπάρχουν θεοί. Όχι μεταφορικοί θεοί, όχι ποιητικές προσωποποιήσεις—πραγματικά θεϊκά όντα. Σε ένα επίπεδο λειτουργεί ο Δίας, σε άλλο ο Απόλλωνας, σε άλλο η

Αθηνά. Κάθε θεός έχει τη δική του σφαίρα επιρροής, τις δικές του δυνάμεις, τη δική του θέση στην ιεραρχία.

Κάτω από το βασίλειο της Διάνοιας, έχουμε το βασίλειο της Ψυχής. Αλλά και πάλι, όχι μόνο μία Παγκόσμια Ψυχή. Ο Ιάμβλιχος διακρίνει μεταξύ:

Θεϊκές ψυχές—οι ψυχές των ίδιων των θεών Δαιμονικές ψυχές—ενδιάμεσα όντα μεταξύ θεών και ανθρώπων.

Και όλα αυτά - αυτό είναι σημαντικό - είναι αυτό που ο Ιάμβλιχος αποκαλεί «αλυσίδες» ή «σειρές». Κάθε μεγάλος θεός έχει μια αλυσίδα όντων που προέρχεται από αυτά, μέχρι το υλικό επίπεδο. Υπάρχει λοιπόν μια διονυσιακή αλυσίδα, μια απολλώνια αλυσίδα, μια ερμητική αλυσίδα και ούτω καθεξής. Κάθε αλυσίδα συμμετέχει στον χαρακτήρα της κυρίαρχης θεότητάς της.

Αυτό έχει σημασία πρακτικά γιατί όταν κάνετε θεουργική, πρέπει να γνωρίζετε με ποια αλυσίδα εργάζεστε. Εάν επικαλείστε διονυσιακές δυνάμεις, χρησιμοποιείτε διονυσιακά σύμβολα, διονυσιακούς ύμνους, διονυσιακές τελετές. Εργάζεστε μέσα σε αυτή τη συγκεκριμένη αλυσίδα ύπαρξης.

Από το Ένα στην Ύλη

Τώρα, δείτε αυτό το διάγραμμα που δείχνει την πλήρη κάθοδο από το Ένα στην ύλη. Αυτό που θέλω να καταλάβετε είναι ότι αυτό δεν είναι απλώς μια στατική δομή - είναι ένα δυναμικό σύστημα.

Όλα προέρχονται από το Ένα. Αυτή είναι η καθοδική κίνηση - πομπή, ή πρόοδος στα ελληνικά. Το Ένα ξεχειλίζει στο Όριο και στο Απεριόριστο. Αλληλεπιδρούν για να παράγουν το βασίλειο της Διάνοιας. Η Διάνοια ξεχειλίζει στο βασίλειο της Ψυχής. Η Ψυχή δίνει ζωή και τάξη στην ύλη.

Αλλά υπάρχει επίσης μια ανοδική κίνηση - η επιστροφή ή η επίστροφη. Όλα έχουν μια φυσική επιθυμία να επιστρέψουν στην πηγή τους. Η ύλη επιδιώκει να συμμετέχει στην Ψυχή. Η ψυχή επιδιώκει να συλλογιστεί τη Διάνοια. Η διάνοια επιδιώκει την ένωση με το Ένα.

Όλος ο κόσμος εμπλέκεται σε αυτόν τον διπλό ρυθμό: έξω και πίσω, πομπή και επιστροφή, συστολή και διαστολή, σαν κοσμικός καρδιακός παλμός.

Και εδώ είναι που γίνεται προσωπικό: Είμαστε ψυχές που έχουν κατέβει μέχρι κάτω στην ύλη. Είμαστε στο κάτω μέρος αυτής της αλυσίδας, ενσωματωμένοι σε σώματα, μπλεγμένοι στη φυσική ύπαρξη.

Στο σύστημα του Πλωτίνου, θυμηθείτε, μέρος μας δεν κατέβηκε ποτέ πραγματικά. Αλλά ο Ιάμβλιχος λέει όχι — πραγματικά πέσαμε. Σε όλη τη διαδρομή. Ολόκληρη η ψυχή μας είναι εδώ κάτω, μπερδεμένη, ξεχασιάρα, αγωνίζεται.

Το καθήκον μας είναι να ανεβούμε πίσω. Αλλά δεν μπορούμε απλώς να πηδήξουμε από την ύλη στο Ένα. Είναι σαν να προσπαθείς να πηδήξεις από το ισόγειο στην οροφή ενός ουρανοξύστη. Πρέπει να ανέβεις τις σκάλες. Πρέπει να πας επίπεδο προς επίπεδο.

Και σε κάθε επίπεδο, χρειάζεστε βοήθεια. Αυτό είναι κρίσιμο. Δεν μπορείς να ανέβεις με τη δική σου δύναμη. Χρειάζεστε τα όντα σε κάθε επίπεδο για να σας βοηθήσουν να σας ανεβάσουν.

Ας παρακολουθήσουμε λοιπόν την ανάβαση μιας ψυχής. Ξεκινάς εδώ κάτω στην ύλη, ταυτισμένος με το σώμα σου, πιασμένος σε αισθητηριακές απολαύσεις και πόνους, οδηγούμενος από πάθη και ορέξεις.

Πρώτο βήμα: ηθική κάθαρση. Πρέπει να αποκτήσετε τον έλεγχο της κατώτερης ψυχής σας, των παθών σας. Ασκείτε την αρετή — θάρρος, εγκράτεια, δικαιοσύνη. Αυτό αρχίζει να σε απελευθερώνει από το να είσαι σκλάβος στις σωματικές επιθυμίες. Και μπορείτε να επικαλεστείτε ορισμένους ήρωες ή κατώτερους δαίμονες για να βοηθήσετε σε αυτό. Αυτά είναι όντα που έχουν κυριαρχήσει στα πάθη και μπορούν να σας βοηθήσουν να κάνετε το ίδιο.

Δεύτερο βήμα: πνευματική κάθαρση. Σπουδάζεις μαθηματικά, λογική, φιλοσοφία. Εκπαιδεύετε το μυαλό σας να σκέφτεται για άυλες πραγματικότητες. Αρχίζετε να συλλογίζεστε τις Φόρμες. Και μπορείτε να

επικαλεστείτε ορισμένους ανώτερους δαίμονες ή κατώτερους αγγέλους για να βοηθήσετε να φωτίσετε τη διάνοιά σας.

Τρίτο βήμα: πλησιάζοντας το θεϊκό βασίλειο. Αρχίζεις να έχεις άμεση επαφή με τους ίδιους τους θεούς. Η ψυχή σας γίνεται πιο ενοποιημένη, πιο θεϊκή. Συμμετέχετε στη ζωή της Διανόησης. Και εδώ χρειάζεσαι τους ίδιους τους θεούς να σε σηκώσουν, γιατί δεν μπορείς να περάσεις αυτό το κατώφλι με τη δική σου δύναμη.

Τελικό βήμα: ένωση με το Ένα. Αυτό είναι σπάνιο, ίσως και αδύνατο για τις περισσότερες ψυχές ενώ είναι ακόμα ενσωματωμένες. Αλλά είναι ο απώτερος στόχος - πλήρης επιστροφή στην πηγή, διάλυση όλης της πολλαπλότητας σε απόλυτη ενότητα.

Αλλά εδώ είναι το πράγμα: Δεν μπορείτε να κάνετε τίποτα από αυτά μόνοι. Σε κάθε βήμα, χρειάζεσαι θεϊκή βοήθεια. Και πώς λαμβάνετε αυτή τη βοήθεια; Πώς επικοινωνείτε με αυτά τα όντα; Πώς επικαλείστε τη βοήθειά τους;

Εκεί μπαίνει η θεουργία. Και πρέπει να κατανοήσουμε τη θεουργία βαθιά, γιατί είναι το πιο χαρακτηριστικό, αμφιλεγόμενο και σημαντικό μέρος της φιλοσοφίας του Ιάμβλιχου.

Θεουργία-Σωτηρία μέσω Θείας Τελετουργίας

Τι είναι η Θεουργία;

Η λέξη «θεουργία» προέρχεται από τα ελληνικά: theos που σημαίνει «θεός» και ergon που σημαίνει «έργο». Κυριολεκτικά λοιπόν, «θεοεργασία» ή «θείο έργο». Τι σημαίνει όμως αυτό στην πράξη;

Για τον Ιάμβλιχο, η θεουργία είναι ένα πλήρες σύστημα τελετουργικών πρακτικών που έχουν σχεδιαστεί για να επιφέρουν πραγματική, οντολογική επαφή με τους θεούς. Όχι μεταφορική επαφή. Όχι ψυχολογικός συμβολισμός. Όχι μόνο να νιώθετε έμπνευση ή ανάταση. Πραγματική, μεταφυσική ένωση με θεϊκά όντα.

Τώρα, μπορεί να σκέφτεστε: "Περιμένετε, αυτό δεν είναι μόνο θρησκεία; Αυτό δεν έκαναν πάντα οι άνθρωποι στους ναούς;" Και ναι, υπάρχουν ομοιότητες. Όμως ο Ιάμβλιχος κάνει κάτι διαφορετικό. Παίρνει παραδοσιακές θρησκευτικές πρακτικές -θυσίες, προσευχές, ύμνους, επικλήσεις- και τους δίνει μια φιλοσοφική αιτιολόγηση. Δείχνει γιατί λειτουργούν, πώς λειτουργούν, σε ποιες μεταφυσικές αρχές βασίζονται.

Επιτρέψτε μου να σας δώσω το βασικό του επιχείρημα, γιατί είναι συναρπαστικό και εντοπίζει την καρδιά του γιατί πιστεύει ότι η θεουργία είναι απαραίτητη.

Πρόθεση πρώτη: Είμαστε ψυχές ενσωματωμένες στην ύλη, γνήσια πεσμένες, αληθινά χωρισμένες από το θείο. Αυτή είναι η κριτική του Πλωτίνου που ήδη συζητήσαμε.

Υποδοχή δεύτερη: Η ανθρώπινη νόηση, από μόνη της, είναι περιορισμένη, πεπερασμένη, ενσωματωμένη στην ύλη. Ανεξάρτητα από το πόσο σκληρά σκεφτόμαστε, όσο και να μελετάμε φιλοσοφία, δεν μπορούμε να υπερβούμε τους περιορισμούς μας μόνο μέσω της σκέψης. Η διάνοιά μας είναι ένα δημιουργημένο πράγμα, που εξαρτάται από ανώτερες πραγματικότητες. Δεν μπορεί να ανέβει στο επίπεδο των θεών με τη δική του δύναμη.

Πρόθεση τρίτη: Αλλά οι θεοί θέλουν να μας βοηθήσουν. Είναι στη φύση τους να είναι ευεργετικοί, να ξεχειλίζουν από καλοσύνη, να βοηθούν τα κατώτερα όντα να ανέβουν. Το πρόβλημα δεν είναι ότι οι θεοί είναι απρόθυμοι - είναι ότι δεν ξέρουμε πώς να λάβουμε τη βοήθειά τους.

Συμπέρασμα: Χρειαζόμαστε έναν τρόπο να δημιουργήσουμε συνθήκες που επιτρέπουν στους θεούς να δράσουν στη ζωή μας. Χρειάζεται να ανοίξουμε διαύλους μέσω των οποίων η θεϊκή δύναμη μπορεί να ρέει προς εμάς. Αυτό κάνει η Θεουργία.

Σκεφτείτε το ως εξής: Φιλοσοφία προσπαθούμε να ανεβούμε στους θεούς. Βρισκόμαστε εδώ κάτω στην κοιλάδα και προσπαθούμε να ανέβουμε στο βουνό. Μπορούμε να σκαρφαλώσουμε μια ορισμένη απόσταση μέσω της

δικής μας προσπάθειας – μελέτης, σκέψης, σκέψης. Αλλά κάποια στιγμή, το βουνό γίνεται πολύ απότομο. Δεν μπορούμε να πάμε πιο ψηλά μόνοι μας.

Η Θεουργία είναι οι θεοί που φτάνουν κάτω για να μας σηκώσουν. Είναι που μας ρίχνουν ένα σκοινί, ή ακόμα καλύτερα, κατεβαίνουν εκεί που είμαστε και μας μεταφέρουν προς τα πάνω. Και οι δύο κινήσεις είναι απαραίτητες. Χρειάζεστε τη φιλοσοφική κατανόηση για να ξέρετε τι κάνετε και γιατί. Αλλά χρειάζεστε επίσης την τελετουργική πρακτική για να ολοκληρώσετε πραγματικά τη μεταμόρφωση.

Τώρα, ας κάνουμε συγκεκριμένο. Τι περιλαμβάνει στην πραγματικότητα η Θεουργία;

Πρώτον, υπάρχουν λεκτικά στοιχεία — ιερά ονόματα, ύμνοι, επικλήσεις. Οι θεοί έχουν συγκεκριμένα ονόματα που ενσωματώνουν την ουσία τους. Όταν λέτε αυτά τα ονόματα σωστά, με τη σωστή πρόθεση, τη σωστή στιγμή, δεν βγάζετε απλώς ήχους. Ενεργοποιείς πραγματικές μεταφυσικές συνδέσεις. Τα ονόματα συμμετέχουν στις θεϊκές πραγματικότητες που αντιπροσωπεύουν.

Δεύτερον, υπάρχουν υλικά στοιχεία—πέτρες, βότανα, ζώα, συγκεκριμένες ουσίες που έχουν φυσικές συγγένειες με ορισμένους θεούς. Αυτό δεν είναι αυθαίρετος συμβολισμός. Ο Ιάμβλιχος πιστεύει ότι ο κόσμος συνδέεται με αυτό που αποκαλεί «συμπάθειες»—πραγματικές συνδέσεις μεταξύ πραγμάτων σε διαφορετικά επίπεδα πραγματικότητας. Ορισμένες πέτρες αντηχούν φυσικά με ορισμένες θεϊκές δυνάμεις. Όταν τα χρησιμοποιείτε σε τελετουργικά, εργάζεστε με τη δομή της ίδιας της πραγματικότητας.

Τρίτον, υπάρχουν ενέργειες—συγκεκριμένες χειρονομίες, κινήσεις, χοροί, θυσίες. Αυτές δεν είναι μόνο εξωτερικές παραστάσεις. Είναι τρόποι για να ευθυγραμμίσετε ολόκληρη την ύπαρξή σας - σώμα, ψυχή και πνεύμα - με τις θεϊκές πραγματικότητες.

Τέταρτον, υπάρχει ο συγχρονισμός - ορισμένες τελετουργίες πρέπει να εκτελούνται σε συγκεκριμένες στιγμές που οι κοσμικές συνθήκες είναι κατάλληλες, όταν ορισμένοι πλανήτες βρίσκονται σε συγκεκριμένες θέσεις, όταν οι θεϊκές δυνάμεις που επικαλείστε είναι πιο προσιτές.

Όλα αυτά μαζί δημιουργούν αυτό που ο Ιάμβλιχος αποκαλεί «όχημα» για τη θεϊκή παρουσία. Κατασκευάζετε ένα είδος μεταφυσικού καναλιού μέσω του οποίου οι θεοί μπορούν να εισέλθουν στον υλικό κόσμο και να δράσουν.

Γεφυρώνοντας το Θείο και το Ανθρώπινο

Τώρα, δείτε αυτό το απόφθεγμα από το πιο σημαντικό έργο του Ιάμβλιχου, Περί των Μυστηρίων: «Δεν είναι η καθαρή σκέψη που μας ενώνει με τους θεούς – είναι οι άφατες πράξεις ιερού τελετουργικού, που εκτελούνται στη σιωπή πέρα από κάθε κατανόηση».

Ας το ξεσυσκευάσουμε προσεκτικά, γιατί κάθε λέξη έχει σημασία.

«Δεν είναι καθαρή σκέψη» — αυτή είναι η άμεση απόρριψη του διανοουμένου του Πλωτίνου. Η σκέψη, από μόνη της, δεν μπορεί να σε σώσει. Η ενατένιση, από μόνη της, δεν μπορεί να σε ενώσει με το θείο. Γιατί; Γιατί η σκέψη είναι δραστηριότητα της ανθρώπινης νόησης και η ανθρώπινη νόηση είναι περιορισμένη. Προσπαθείτε να συλλάβετε το άπειρο με πεπερασμένα εργαλεία. Δεν λειτουργεί.

«που μας ενώνει με τους θεούς»—προσέξτε τον πληθυντικό. Όχι «ο Ένας», όχι «η Διάνοια», αλλά «οι θεοί». Ο Ιάμβλιχος επιμένει στην πραγματικότητα των πολλαπλών θεϊκών όντων, το καθένα με τη δική του φύση, το καθένα που απαιτεί τις δικές του μορφές προσέγγισης.

«είναι οι άφατες πράξεις της ιερής τελετουργίας» — «άφατο» σημαίνει πέρα από την ομιλία, πέρα από την εξήγηση. Η Θεουργία λειτουργεί σε ένα επίπεδο βαθύτερο από την ορθολογική κατανόηση. Δεν μπορείτε να εξηγήσετε πλήρως γιατί λειτουργεί, επειδή λειτουργεί μέσω αρχών που υπερβαίνουν την ανθρώπινη κατανόηση.

«εκτελείται στη σιωπή πέρα από κάθε κατανόηση»—αυτό είναι κρίσιμο. Οι πιο ισχυρές χειρουργικές πράξεις γίνονται στη σιωπή. Όχι επειδή είσαι μυστικοπαθής, αλλά επειδή αυτό που συμβαίνει είναι πέρα από λόγια. Έρχεστε σε επαφή με πραγματικότητες που η γλώσσα δεν μπορεί να συλλάβει.

Τώρα, να τι είναι πραγματικά ριζοσπαστικό σε αυτό: ο Ιάμβλιχος λέει ότι τα σύμβολα που χρησιμοποιούνται στη Θεουργία δεν είναι συμβατικά. Δεν είναι αυθαίρετα σημάδια που επινόησαν οι άνθρωποι. Είναι φυσικά σύμβολα, ενσωματωμένα στη δομή της ίδιας της πραγματικότητας.

Σκεφτείτε τη γλώσσα για λίγο. Η λέξη «σκύλος» αναφέρεται στα σκυλιά γιατί όλοι συμφωνούμε ότι το κάνει. Είναι μια σύμβαση. Στα γαλλικά, χρησιμοποιούν το "chien". Στα γερμανικά, "Hund". Η σύνδεση της λέξης με το πράγμα είναι αυθαίρετη.

Αλλά τα θεουργικά σύμβολα δεν είναι έτσι. Όταν χρησιμοποιείτε μια συγκεκριμένη πέτρα σε ένα τελετουργικό, ή μιλάτε ένα συγκεκριμένο θεϊκό όνομα ή κάνετε μια συγκεκριμένη χειρονομία, δεν εργάζεστε με σύμβαση. Εργάζεστε με φυσικές συνδέσεις που υπάρχουν στον ίδιο τον κόσμο. Αυτή η πέτρα πραγματικά συμμετέχει στη θεϊκή δύναμη που επικαλείστε. Αυτό το όνομα πραγματικά ενσαρκώνει την ουσία αυτού του θεού. Αυτές οι συνδέσεις είναι ενσωματωμένες στον ιστό της πραγματικότητας.

Γι' αυτό η θεουργία πρέπει να γίνεται σωστά. Εάν χρησιμοποιείτε λάθος πέτρα, ή προφέρετε λάθος το όνομα ή εκτελέσετε το τελετουργικό σε λάθος χρόνο, δεν λειτουργεί. Όχι επειδή οι θεοί είναι επιλεκτικοί ή απαιτητικοί, αλλά επειδή στην πραγματικότητα δεν κάνετε τη σύνδεση. Είναι σαν να προσπαθείς να συντονίσεις ένα ραδιόφωνο - αν είσαι έστω και λίγο μακριά, δεν λαμβάνεις το σήμα.

Όταν ένας θεουργός εκτελεί σωστά ένα τελετουργικό, κάτι συμβαίνει πραγματικά. Ο θεός είναι πραγματικά παρών. Η θεϊκή δύναμη ρέει πραγματικά προς τα κάτω. Η ψυχή είναι πραγματικά εξαγνισμένη και ανυψωμένη. Αυτό δεν είναι ψυχολογικό - δεν είναι μόνο ότι αισθάνεστε καλύτερα ή πιο εμπνευσμένοι. Είναι οντολογικό - η ψυχή σας στην πραγματικότητα μεταμορφώνεται, πράγματι ανυψώνεται στην αλυσίδα της ύπαρξης.

Επιτρέψτε μου να σας δώσω ένα συγκεκριμένο παράδειγμα. Πείτε ότι θέλετε να επικαλεστείτε τον Απόλλωνα για πνευματικό φωτισμό. Θα κάνατε:

Επιλέξτε τη σωστή ώρα—ίσως Κυριακή, ημέρα του Απόλλωνα, την αυγή όταν ο ήλιος ανατέλλει Χρησιμοποιήστε τα σωστά υλικά—χρυσό (ηλιακό μέταλλο), δάφνη (το ιερό φυτό του Απόλλωνα), ίσως μια λύρα Πείτε τα σωστά ονόματα και ύμνους—παραδοσιακές επικλήσεις του Απόλλωνα, ίσως από τους ορφικούς ύμνους Εκτελέστε τις σωστές ενέργειες που σχετίζονται με τις πιο σημαντικές απολογίες, Ολόκληρη η ύπαρξη με τη φύση του Απόλλωνα—διανοητική διαύγεια, αρμονία, τάξη, φως Όταν τα κάνεις όλα αυτά σωστά, δεν κάνεις απλώς μια τελετή. Δημιουργείτε μια πραγματική μεταφυσική σύνδεση με την Απολλώνια αλυσίδα ύπαρξης. Ανοίγεις τον εαυτό σου για να λάβεις την επιρροή του Απόλλωνα. Και αν είστε κατάλληλα προετοιμασμένοι, αν η ψυχή σας είναι αρκετά καθαρή, η δύναμη του Απόλλωνα ρέει πραγματικά μέσα σας. Η διάνοιά σας είναι πραγματικά φωτισμένη. Λαμβάνετε πραγματικά διορατικότητα που δεν θα μπορούσατε να επιτύχετε μόνο μέσω της μελέτης.

Τώρα, ξέρω τι σκέφτεστε μερικοί από εσάς: "Ακούγεται σαν μαγικό. Σε τι διαφέρει αυτό από τα μάγια ή τη μαγεία;"

Ο Ιάμβλιχος θα επέμενε σε μια κρίσιμη διάκριση. Η μαγεία, όπως την καταλαβαίνει, αφορά τους ανθρώπους που χειρίζονται φυσικές ή υπερφυσικές δυνάμεις για τους δικούς τους σκοπούς. Είναι καταναγκαστικό - προσπαθείτε να αναγκάσετε τα πνεύματα να κάνουν την προσφορά σας ή εκμεταλλεύεστε τις φυσικές συμπάθειες για να πάρετε αυτό που θέλετε.

Η Θεουργία είναι τελείως διαφορετική. Δεν είναι καταναγκασμός - δεν αναγκάζεις τους θεούς να κάνουν τίποτα. Τους υποβάλλεις. Ευθυγραμμίζεσαι με τη θέλησή τους. Δημιουργείτε συνθήκες όπου μπορούν να δράσουν, αλλά το αν θα δράσουν πραγματικά εξαρτάται από αυτούς.

Είναι συνεργατικό, όχι χειριστικό. Δουλεύετε με τους θεούς, δεν προσπαθείτε να τους ελέγξετε. Και ο στόχος δεν είναι προσωπικό κέρδος - είναι η σωτηρία, η κάθαρση, η ανάβαση στο θείο. Δεν κάνετε θεουργεία για να γίνετε πλούσιοι ή ισχυροί. Το κάνεις για να γίνεις θεϊκός ο ίδιος.

Αυτή η διάκριση έχει τεράστια σημασία για τον Ιάμβλιχο. Προσπαθεί να υπερασπιστεί την παραδοσιακή ειδωλολατρική θρησκεία ενάντια σε χριστιανούς κριτικούς που λένε ότι είναι δαιμονικοί και φιλοσοφικοί κριτικοί όπως ο Πλωτίνος που λένε ότι είναι περιττό. Λέει: Όχι, αυτή είναι η υψηλότερη μορφή θρησκευτικής πρακτικής. Αυτή είναι η φιλοσοφία στην πράξη. Έτσι πετυχαίνεις πραγματικά αυτό για το οποίο μιλάει η φιλοσοφία.

Και εδώ είναι το πράγμα: αυτό λειτουργεί. Όχι με την έννοια ότι μπορείτε να το αποδείξετε επιστημονικά, αλλά με την έννοια ότι οι ασκούμενοι αναφέρουν πραγματικές μεταμορφώσεις, πραγματικές εμπειρίες θεϊκής παρουσίας, πραγματική πρόοδο στην πνευματική τους ανάπτυξη. Είτε πιστεύετε ότι αυτές οι εμπειρίες είναι πραγματικά μεταφυσικές είτε απλώς ψυχολογικές, η φαινομενολογία είναι πραγματική. Οι άνθρωποι που ασκούν τη θεουργική αναφέρουν ότι κάτι συμβαίνει.

Και για τον Ιάμβλιχο, αυτό είναι που έχει σημασία. Φιλοσοφία χωρίς πρακτική είναι απλώς ομιλία. Η Θεουργία είναι φιλοσοφία που βιώνεται, φιλοσοφία ενσαρκωμένη, φιλοσοφία που πραγματικά σε μεταμορφώνει.

Αλλά υπάρχει μια άλλη διάσταση του Ιάμβλιχου που δεν έχουμε ακόμη εξερευνήσει πλήρως - τη βαθιά ενασχόλησή του με τον Πυθαγόρειο και τα μαθηματικά. Γιατί για τον Ιάμβλιχο, η Θεουργία δεν είναι ξεχωριστή από την πνευματική ζωή. Είναι ενσωματωμένο με ένα πλήρες φιλοσοφικό σύστημα που περιλαμβάνει τα μαθηματικά, την ηθική, τη μεταφυσική και τη θεολογία όλα μαζί.

Κληρονομιά και Σύνθεση

Πυθαγορισμός και Μαθηματικά

Τώρα πρέπει να μιλήσουμε για μια πτυχή του Ιάμβλιχου που συχνά παραβλέπεται, αλλά η οποία είναι απολύτως κεντρική για την κατανόηση του πλήρους οράματός του: τη βαθιά ενασχόλησή του με τον Πυθαγορισμό και τη μαθηματική φιλοσοφία.

Ο Ιάμβλιχος έγραψε μια ολόκληρη Συλλογή για την Πυθαγόρεια Φιλοσοφία — ένα τεράστιο έργο, τμήματα του οποίου σώζονται, που προσπάθησε να

διατηρήσει και να συστηματοποιήσει όλη την Πυθαγόρεια διδασκαλία. Γιατί επένδυσε τόσο πολύ σε αυτό;

Γιατί για τον Ιάμβλιχο, ο Πυθαγόρας δεν ήταν απλώς ένας αρχαίος μαθηματικός που ανακάλυψε ορισμένα γεωμετρικά θεωρήματα. Ο Πυθαγόρας ήταν ένας θεϊκός σοφός, ένας αποκαλυπτής της ιερής σοφίας, κάποιος που κατανοούσε τη θεμελιώδη δομή της ίδιας της πραγματικότητας.

Ας επιστρέψουμε σε αυτό το πυθαγόρειο σύνθημα: «Όλα τα πράγματα είναι νούμερα». Τι σημαίνει αυτό; Δεν σημαίνει απλώς ότι μπορείς να μετρήσεις πράγματα ή ότι τα μαθηματικά είναι χρήσιμα για τη μέτρηση του κόσμου. Προβάλλει έναν μεταφυσικό ισχυρισμό: Ο αριθμός είναι η θεμελιώδης δομή της πραγματικότητας. Ο Κόσμος είναι κυριολεκτικά χτισμένος από μαθηματικές σχέσεις.

Σκεφτείτε τη μουσική για ένα δευτερόλεπτο. Οι Πυθαγόρειοι ανακάλυψαν ότι η μουσική αρμονία βασίζεται σε μαθηματικές αναλογίες. Μια οκτάβα είναι μια αναλογία 2:1. Ένα τέλειο πέμπτο είναι 3:2. Ένα τέλειο τέταρτο είναι 4:3. Αυτά δεν είναι αυθαίρετα - είναι ενσωματωμένα στη φύση του ίδιου του ήχου. Όταν παίζετε δύο νότες σε μία από αυτές τις αναλογίες, ακούγονται αρμονικά. Όταν τα παίζεις σε άλλες αναλογίες, ακούγονται παράφωνα.

Οι Πυθαγόρειοι όμως προχώρησαν παραπέρα. Είπαν: Αν η μουσική βασίζεται σε μαθηματικές αναλογίες και η μουσική είναι αρμονική και όμορφη, τότε ίσως ολόκληρος ο κόσμος βασίζεται σε μαθηματικές αναλογίες. Ίσως το ίδιο το σύμπαν να είναι ένα είδος αρμονίας, μια κοσμική μουσική, μια μαθηματική συμφωνία.

Και ο Ιάμβλιχος το παίρνει αυτό στα σοβαρά. Θυμάστε αυτές τις αρχές που συζητήσαμε—Όριο και Απεριόριστο; Αυτές είναι μαθηματικές έννοιες. Όριο είναι αυτό που δίνει ορισμό, μέτρο, αναλογία. Το Απεριόριστο είναι αυτό που μπορεί να μετρηθεί, να αναλογιστεί, να οριστεί. Όλη η πραγματικότητα είναι η αλληλεπίδραση μεταξύ αυτών των μαθηματικών αρχών.

Έτσι, όταν ο Ιάμβλιχος χαρτογραφεί την κοσμική του ιεραρχία, δεν επινοεί απλώς πράγματα. Προσπαθεί να δείξει τη μαθηματική δομή που κρύβεται πίσω από τα πάντα. Κάθε επίπεδο πραγματικότητας έχει τις δικές του αριθμητικές σχέσεις, τις δικές του αναλογίες, τη δική του αρμονία.

Το Ένα είναι η απόλυτη ενότητα — το νούμερο ένα με τη μεταφυσική του έννοια. Το βασίλειο της Διάνοιας περιλαμβάνει τη δυαδικότητα—τον γνώστη και το γνωστό, υποκείμενο και αντικείμενο. Το βασίλειο της Ψυχής περιλαμβάνει τριαδικές σχέσεις - παραμονή, πομπή και επιστροφή. Ο υλικός κόσμος περιλαμβάνει τον αριθμό τέσσερα — τα τέσσερα στοιχεία, τις τέσσερις ιδιότητες, το τετράδιο που δημιουργεί όλη τη φυσική πραγματικότητα.

Αυτό δεν είναι μόνο αριθμολογία ή μυστικιστικός συμβολισμός. Για τον Ιάμβλιχο, αυτές οι αριθμητικές σχέσεις είναι πραγματικές. Είναι η πραγματική δομή της πραγματικότητας. Η κατανόησή τους σημαίνει κατανόηση του τρόπου λειτουργίας του σύμπαντος.

Και αυτό έχει πρακτικές συνέπειες. Εάν πρόκειται να εξασκήσετε αποτελεσματικά τη Θεουργία, πρέπει να κατανοήσετε αυτές τις μαθηματικές σχέσεις. Πρέπει να ξέρετε ποιοι αριθμοί αντιστοιχούν σε ποιους θεούς, ποιες γεωμετρικές μορφές έχουν συγγένεια με ποιες θεϊκές δυνάμεις, ποιες αναλογίες δημιουργούν αρμονία μεταξύ διαφορετικών επιπέδων πραγματικότητας.

Για παράδειγμα, η Τετρακτύς - η τριγωνική φιγούρα που αποτελείται από δέκα τελείες διατεταγμένες σε τέσσερις σειρές (1+2+3+4=10) - αυτό δεν είναι απλώς ένα όμορφο μοτίβο. Είναι μια αναπαράσταση του πώς η ενότητα ξεδιπλώνεται σε πολλαπλότητα, πώς το Ένα δημιουργεί τα πολλά. Περιέχει όλες τις βασικές αναλογίες μουσικής αρμονίας. Είναι ένα κλειδί για την κατανόηση της κοσμικής δομής.

Ή πάρτε τη χρυσή τομή—περίπου 1.618, η αναλογία που εμφανίζεται σε όλη τη φύση σε σπειροειδή σχέδια, ανάπτυξη φυτών, αναλογίες του ανθρώπινου σώματος. Οι Πυθαγόρειοι γνώριζαν αυτή την αναλογία. Το

είδαν ως απόδειξη ότι η ίδια η φύση ακολουθεί μαθηματικούς νόμους, ότι ο κόσμος είναι ορθολογικά διατεταγμένος.

Για τον Ιάμβλιχο, η μελέτη των μαθηματικών δεν είναι απλώς πρακτική εκπαίδευση για μηχανικούς ή εμπόρους. Είναι πνευματική άσκηση. Όταν συλλογίζεστε μαθηματικές αλήθειες, εκπαιδεύετε την ψυχή σας να σκέφτεται για άυλες πραγματικότητες. Οι αριθμοί δεν υπάρχουν στον φυσικό κόσμο - δεν μπορείτε να αγγίξετε τον αριθμό τρία ή να δοκιμάσετε την τετραγωνική ρίζα του δύο. Είναι κατανοητές πραγματικότητες, αντικείμενα καθαρής σκέψης.

Άρα η μαθηματική μελέτη καθαρίζει την ψυχή. Απογειώνει το μυαλό σας από τα αισθητηριακά πράγματα και προς το κατανοητό βασίλειο. Είναι προετοιμασία για τη φιλοσοφία, και τελικά για τη θεουργία. Μαθαίνεις να σκέφτεσαι για πραγματικότητες που υπερβαίνουν την ύλη και αυτό ακριβώς πρέπει να κάνεις για να ανέβεις στην κοσμική ιεραρχία.

Επιπλέον, τα μαθηματικά παρέχουν βεβαιότητα. Σε έναν κόσμο αλλαγών και αβεβαιότητας, οι μαθηματικές αλήθειες είναι αιώνιες και αμετάβλητες. Δύο συν δύο ίσον τέσσερα, πάντα έχει, πάντα θα, σε κάθε πιθανό κόσμο. Το Πυθαγόρειο θεώρημα ισχύει όχι μόνο στη Γη αλλά σε ολόκληρο τον Κόσμο. Αυτές οι αλήθειες συμμετέχουν στο αιώνιο βασίλειο των Μορφών.

Έτσι, όταν ο Ιάμβλιχος γράφει για τον Πυθαγορισμό, δεν είναι απλώς ιστορικός της φιλοσοφίας. Δείχνει πώς η μαθηματική φιλοσοφία ενσωματώνεται με ολόκληρο το σύστημά του. Μαθηματικά, ηθική, μεταφυσική, θεολογία, θεουργική — όλα ταιριάζουν σε έναν ολοκληρωμένο τρόπο ζωής.

Σύνθεση Φιλοσοφίας, Θεολογίας και Τελετουργίας

Εντάξει, ας κάνουμε ένα βήμα πίσω και ας δούμε την πλήρη εικόνα του τι κατάφερε ο Ιάμβλιχος.

Δημιούργησε ένα από τα πιο περιεκτικά, συστηματικά φιλοσοφικά οράματα σε όλη την αρχαία φιλοσοφία. Είναι μια πλήρης κοσμοθεωρία που προσπαθεί να εξηγήσει τα πάντα: Από πού προέρχεται η πραγματικότητα;

Ποια είναι η δομή του σύμπαντος; Τι είμαστε; Γιατί είμαστε εδώ; Πώς πρέπει να ζούμε; Πώς μπορούμε να σωθούμε;

Αλλά περισσότερο από αυτό -και αυτό είναι που κάνει τον Ιάμβλιχο ξεχωριστό- δημιούργησε ένα μονοπάτι. Όχι απλώς μια θεωρία για την πραγματικότητα, αλλά ένας πρακτικός τρόπος ζωής προσανατολισμένος στη θεία ένωση.

Σπουδάζεις φιλοσοφία για να καταλάβεις την κοσμική δομή. Πρέπει να ξέρετε πού βρίσκεστε στην αλυσίδα της ύπαρξης, πού προσπαθείτε να πάτε, ποια εμπόδια αντιμετωπίζετε.

Ασκείτε τα μαθηματικά για να εξαγνίσετε τη σκέψη σας. Εκπαιδεύεις την ψυχή σου να συλλογίζεται άυλες πραγματικότητες, να σκέφτεται αιώνιες αλήθειες, να υψώνει το μυαλό σου πάνω από τον αισθητηριακό κόσμο.

Καλλιεργείτε την ηθική αρετή για να αποκτήσετε τον έλεγχο των παθών σας. Ασκείτε θάρρος, εγκράτεια, δικαιοσύνη, σοφία. Αυτό φέρνει τάξη στην κατώτερη ψυχή σας και σας προετοιμάζει για υψηλότερες αναζητήσεις.

Εκτελείτε θεουργία για να λάβετε τη θεία χάρη. Επικαλείσαι τους θεούς, συμμετέχεις σε ιερές τελετουργίες, δημιουργείς συνθήκες για να εισρεύσει στη ζωή σου η θεϊκή δύναμη.

Όλα αυτά ταιριάζουν μεταξύ τους. Δεν είναι μια συλλογή από ξεχωριστές δραστηριότητες - είναι μια ενοποιημένη διαδρομή ανάβασης. Κάθε στοιχείο υποστηρίζει κάθε άλλο στοιχείο.

Και να τι βρίσκω αξιοσημείωτο: ο Ιάμβλιχος εργαζόταν σε μια στιγμή βαθιάς πολιτιστικής μετάβασης. Ο παλιός παγανιστικός κόσμος πέθαινε. Ο Χριστιανισμός ανέβαινε. Οι παραδοσιακοί θεοί εγκαταλείπονταν, οι παλιοί ναοί έκλειναν, οι αρχαίες τελετές ξεχνιόνταν.

Θα μπορούσε απλώς να υπερασπιστεί την παράδοση για παραδοσιακούς λόγους: «Αυτό έκαναν οι πρόγονοί μας, οπότε θα πρέπει να συνεχίσουμε να το κάνουμε». Αυτό έκαναν πολλοί παγανιστές διανοούμενοι. Όμως ο Ιάμβλιχος ακολούθησε διαφορετική προσέγγιση.

Είπε: Επιτρέψτε μου να σας δείξω γιατί αυτές οι παραδόσεις δικαιολογούνται φιλοσοφικά. Επιτρέψτε μου να σας δώσω μια λογική, συστηματική περιγραφή του πώς υπάρχουν οι θεοί, πώς λειτουργεί η θεουργία, γιατί έχει σημασία το τελετουργικό. Επιτρέψτε μου να σας δείξω ότι μπορείτε να έχετε και φιλοσοφική αυστηρότητα και θρησκευτική αφοσίωση, και λογική και τελετουργία, και διάνοια και ευσέβεια.

Κατά μία έννοια, απέτυχε. Χάθηκε ο παγανισμός. Ο Χριστιανισμός νίκησε. Μέχρι τον έκτο αιώνα, η Πλατωνική Ακαδημία κλείνει, οι παγανιστικοί ναοί καταστρέφονται ή μετατρέπονται σε εκκλησίες, η παραδοσιακή θρησκεία είναι ουσιαστικά νεκρή στον μεσογειακό κόσμο.

Αλλά από άλλη άποψη, ο Ιάμβλιχος τα κατάφερε έξοχα. Οι ιδέες του επέζησαν. Όταν τα νεοπλατωνικά κείμενα μεταφράστηκαν στα αραβικά τον ένατο αιώνα, οι ιαμβλιχικές έννοιες επηρέασαν την ισλαμική φιλοσοφία - ο Αλ-Φαραμπί, ο Αβικέννας, ακόμη και πτυχές του σουφισμού δείχνουν την επιρροή του.

Όταν τα νεοπλατωνικά κείμενα μεταφράστηκαν στα λατινικά κατά τη διάρκεια της Αναγέννησης, η συγχώνευση φιλοσοφίας και τελετουργίας του Ιάμβλιχου διαμόρφωσε τον χριστιανικό μυστικισμό. Φιγούρες όπως ο Marsilio Ficino, ο Pico della Mirandola, ολόκληρη η Ακαδημία της Φλωρεντίας—εργάζονται με ιδέες του Ιαμβλιχίου.

Η δυτική εσωτερική παράδοση —Καμπάλα, αλχημεία, τελετουργική μαγεία, Ροδοσταυρισμός, Τεκτονισμός— όλα αυτά φέρουν τη σφραγίδα του οράματος του Ιάμβλιχου. Η ιδέα ότι το τελετουργικό μπορεί να επιφέρει μεταφυσική αλλαγή, ότι τα σύμβολα έχουν πραγματική δύναμη, ότι υπάρχουν ιεραρχίες πνευματικών όντων με τις οποίες μπορούμε να έρθουμε σε επαφή - όλες αυτές είναι ιαμβλιχικές ιδέες που συνεχίζουν να αντηχούν.

Ακόμη και στη σύγχρονη φιλοσοφία, όταν οι άνθρωποι μιλούν για τα όρια του καθαρού ορθολογισμού, όταν συζητούν τον ρόλο της ενσώματης πρακτικής στην πνευματική ανάπτυξη, όταν εξερευνούν μη δυτικές παραδόσεις που ενσωματώνουν φιλοσοφία και τελετουργία - συχνά

ανακαλύπτουν εκ νέου ιδέες που ο Ιάμβλιχος διατύπωσε πριν από χίλια επτακόσια χρόνια.

Αλλά πέρα από την ιστορική του επιρροή, νομίζω ότι υπάρχει κάτι πολύτιμο στο όραμα του Ιάμβλιχου για εμάς σήμερα. Ζούμε σε μια κουλτούρα που τείνει να χωρίζει τα πράγματα. Διαχωρίζουμε τον λόγο από το συναίσθημα, το μυαλό από το σώμα, τη θεωρία από την πράξη, το διανοητικό από το πνευματικό.

Ο Ιάμβλιχος προσφέρει ένα όραμα ολοκλήρωσης. Λέει: Δεν χρειάζεται να διαλέξεις μεταξύ του να είσαι διανοητικά αυστηρός και να είσαι πνευματικά δεσμευμένος. Δεν χρειάζεται να διαλέξετε μεταξύ φιλοσοφίας και θρησκείας, μεταξύ λογικής και τελετουργίας, μεταξύ της ζωής του νου και της ζωής του πνεύματος.

Μπορείτε να έχετε και τα δύο. Στην πραγματικότητα, χρειάζεστε και τα δύο. Μια καθαρά διανοητική φιλοσοφία που δεν μεταμορφώνει τον τρόπο που ζεις είναι απλώς κενή αφαίρεση. Μια καθαρά τελετουργική θρησκεία που δεν εμπλέκει τη διάνοιά σας είναι απλώς δεισιδαιμονία. Αλλά όταν τα φέρνετε μαζί —όταν ενσωματώνετε κατανόηση και πρακτική, φιλοσοφία και θεουργία, λογική και τελετουργία— τότε έχετε κάτι ισχυρό. Έχετε μια ολοκληρωμένη διαδρομή.

Είτε αποδέχεστε τη συγκεκριμένη μεταφυσική του Ιάμβλιχου είτε όχι –είτε πιστεύετε στις περίτεχνες κοσμικές ιεραρχίες του, τις λειτουργικές πρακτικές του, τα Πυθαγόρεια μαθηματικά του– νομίζω ότι η θεμελιώδης ενόρασή του παραμένει έγκυρη: Ο μετασχηματισμός απαιτεί περισσότερα από απλή σκέψη. Απαιτεί εξάσκηση. Απαιτεί ενασχόληση με κάτι πέρα από τον εαυτό σου. Απαιτεί τόσο να ανεβείτε μέσα από τη δική σας προσπάθεια όσο και να λάβετε βοήθεια από ψηλά.

Αυτό είναι ένα όραμα που αξίζει να ληφθεί σοβαρά υπόψη, ακόμη και χίλια επτακόσια χρόνια αργότερα. Ο Ιάμβλιχος μας υπενθυμίζει ότι η φιλοσοφία δεν είναι μόνο να έχουμε σωστές απόψεις. Είναι να γίνεις άλλος άνθρωπος. Έχει να κάνει με τη μεταμόρφωση, την άνοδο, την προσέγγιση προς το θείο - όπως κι αν καταλαβαίνετε αυτόν τον όρο.

Και αυτός, τελικά, είναι ο λόγος που εξακολουθούμε να μελετάμε τον Ιάμβλιχο. Όχι απλώς ως ιστορική περιέργεια, όχι απλώς ως ένα ακόμη όνομα στην ιστορία της φιλοσοφίας, αλλά ως κάποιος που πήρε στα σοβαρά τα βαθύτερα ερωτήματα και προσπάθησε να τα απαντήσει με μια ολοκληρωμένη, ολοκληρωμένη θεώρηση της πραγματικότητας και της θέσης μας σε αυτήν.